

Одитът в застрахователната компания – фактор. За намаляване на риска и повишаване резултатността на управлението

доц. д-р Росен Енчев Тодоров,
Висше училище по застраховане
и финанси

Въведение

Намаляването на риска и повишаването на резултатността на управлението на застрахователната компания е основната цел на всеки мениджър. Тази цел има комплексен характер и е свързана с влиянието на множество фактори. Тяхното навременно откриване има решаващо значение за управленските решения в застрахователната компания и съответно за крайните резултати от нейното функциониране. Трябва да се има предвид, че някои фактори са предвидими, други имат силно изразен вероятностен характер и тяхното проявление се предсказва трудно. През посредните десетина години, поради засилената динамика на обкръжаващата бизнес среда, делът на вероятностните и трудно предвидими факторни влияния нараства. Това затруднява дейността на мениджърите и изисква по-вече знания и информация при вземането на управленски решения, особено за тези, които са свързани с очертаването на стратегиите в развитието на застрахователната компания. В това отношение, като подходящ подход се очертава одитния. Няма да се спираме на дискусияния въпрос за разликата и приликата между одит и управленски контрол, защото в практиката вече има доказана полза от одита в мениджмънта и

нашата задача е да оцениме и да използваме и при нас полезния опит. Затова целта на настоящата статия е да се даде кратка информация за същността и характера на одитната дейност, за основните принципи, на които се базира тази дейност, да се представят примерни процедури на одитирането на управленската дейност на застрахователната компания, както и да се посочи полезността и насоките на използване на информацията, получена в резултат на одитирането. Основната презумпция на автора е, че чрез одитирането на управленски дейности в компанията, както и извън нея, може да се получи достатъчно точна, конкретна и своевременно информация за намаляването на риска, вследствие на което да се повиши резултатността от нейното управление, т.е., тя да стане по-конкурентоспособна.

До към 80 – те години на миналия век печалбата се свързваше най-вече с добрата организация и доброто качество на дейността вътре в компанията, която се отчиташе чрез показателите за ефективността. След този период обаче, на преден план постепенно се налага показателят резултатност, като определящ за конкурентоспособността на компанията. Резултатността се свързва с обхващане и отчитане влиянието и на пазарните ситуации, т.е. управлението и решенията на мениджъра вече се базират не само на вътрешната организация, но и на поведението на пазара, където се намират клиентите и конкурентите. Доброто познаване на тези ситуации и навременната информация за тях, заедно с вътрешната информация за управленските процеси дава възможност за изработване на подходящи решения, чрез които се намалява степента на риска и като следствие се повишава конкурентоспособността на застрахователната компания.

Като понятие и съдържание одитът се свързва със счетоводството, в т.ч. проверката на счетоводната документация и счетоводното отчитане и даване на констатации и препоръки за отстраняване на допуснати грешки. Още през 20 век, обаче, кръгът на одита започна постепенно да се разширява по посока на управленските процеси и специфичните управленски функции, отнасящи се изграждането и функционирането на системи за управление на качеството, на финансовите и

инвестиционни дейности, на околната среда, на човешките ресурси, процесите, свързани с осъществяването на услугите, на производствени процеси и други. Разширяването на обхвата на одита става възможно благодарение на наличието на положителни одитни практики във финансово-счетоводната и някои други области, което създава предпоставки за тяхното адаптиране и използване при изграждането на концепцията за одита в управлението.

В многобройните и разнообразни определения и концепции за одита винаги могат да се открият общи черти, които го характеризират като дейност и специфични, които го идентифицират със съответната област на одитиране. Ето защо задачата на анализа на фактическото състояние на теорията и методологията на одита е да се открият общо валидни базови характеристики, които са приемливи и за управлението и да се дефинира спецификата, която отличава одита в управлението от одита в другите области.

Одитът в управлението е сравнително нова област на знанието, която се свързва с доброто познаване на счетоводния одит и уменията да се адаптират определени постановки към спецификата на мениджмънта в застрахователната компания. От тази гледна точка, е необходимо да се посочи, че той има по-скоро приложен характер и се подчинява на утвърдени принципи на счетоводния одит. Наред с това обаче, е необходимо да се формулират правила, които са специфични за застраховането и предписват технологични процедури за осъществяването на одитната дейност. Трябва да се отбележи и факта, че през последните години бяха публикувани и много нормативни документи за одита, бяха създадени и съответните органи, които да осъществяват одитирането не само в областта на счетоводната дейност, но и в областта на някои управленски дейности и процеси, чието по-нататъшно разширяване предстои. Именно този интерес е причина и основание да се появят в литературата разнообразни концепции за одитирането. Тяхното познаване е условие те да бъдат систематизирани и специфицирани според българските условия и според характера и особеностите на застрахователната дейност.

Въз основа на анализ на разнообразните

концепции и разбирането на различни автори за съдържанието и елементите на одита може да се оформи едно обобщаващо определение, според което одитът е съвкупност от независими действия за събиране на информация за изследване и верификация на доказателства за съответствие на фактическото състояние на одитирания обект или процес с изискванията и критериите на одита. Получените крайни резултати с констатациите и предложенията се оформят и представят в заключителен одитен доклад.

Управленският одит се възприема като вътрешна услуга от независими компетентни одитори-професионалисти, които защитават интересите на собствениците и предоставят на мениджърите информация, която им позволява да вземат рационални решения за ефективно използване на ресурсите на застрахователната компания. Главното затруднение за вътрешния одитор се свързва с едновременното изпълнение на работа като консултант на мениджъра и независим професионалист – одитор. В някои случаи то дори се превръща в противоречие, защото вътрешните одитори се назначават и са йерархически подвластни на мениджъра или на собственика на компанията, което затруднява тяхната дейност като независими лица.

Постигането на желания резултат от одита в мениджмънта изисква спазването на определени принципи и правила. В литературата има твърде много виждания за тяхното съдържание и за структурата им. С малки изключения обаче, авторите приемат, че те могат да се структурират в две основни групи - общовалидни за всички видове одитни дейности в компанията и специфични, които се отнасят за определени процеси или само за определен вид дейности.

Към групата на по-важните общовалидни принципи могат да се отнесат:

- независимост и неподкупност – лична необвързаност с проверяваните обекти в застрахователната компания;
- обективност, безпристрастност и недопускане на предубеждение, конфликт на интереси или друго влияние, което да попречи на реалната преценка на одитора за характера и дълбочината на ситуацията и особено на конфликтните;
- професионална компетентност -

притежаването на достатъчно необходими професионални знания и опит в областта на действащото законодателство и Международните одиторски стандарти;

- професионално поведение - действия и работа по начин, който е в съответствие с доброто име на одиторската професия;

- конфиденциалност – умение за запазване в тайна на информацията за одитираните дейности в застрахователната компания, получена в резултат на извършения независим одит;

- почтеност – честност, последователност и обективност при изпълнението на одитните процедури;

- познаване и прилагане на професионалните стандарти – извършване на независим одит в съответствие с приетите професионални стандарти и националното законодателство;

- отговорност – за одитни дейности, извършени от регистриран одитор той носи личната отговорност за изразеното от него лично мнение и оценка; отговорност носи също и специализираната одиторска къща, към която принадлежи съответния одитор /ако той е от външна специализирана одитна организация/.

Специфичните принципи на одита се отнасят до строго определени характеристики в одита на подсистемите на системата за управление и дори за одит на отделни видове процеси и дейности. Като типичен пример в това отношение може да се посочи одитът на риска и сигурността, където се използват правила и нормативи, които не могат да се приложат спрямо други дейности.

В най-общи щрихи, рискът се определя като отклонение от очаквани резултати, което настъпва само при възникване на определени ситуации. Той характеризира възможността за възникване на събитие, което може да предизвика преки или косвени вреди, застрашава имуществото и активите на застрахователната компания и др..

Одитът върху рискови ситуации, в т.ч. и върху предполагаеми застрахователни измами играе важна роля при изработването на управленски решения за защита интересите на застрахователната компания. Още по-специфични са одитните действия при установяване на степента на сигурност на

застрахования обект, така щото да се предотврати или намали силата на настъпването на застрахователното събитие.

В управленските процеси има твърде много подобни дейности, които със своя неповторим и уникален характер изискват винаги дефиниране на конкретни правила за осъществяване на одитната дейност и за постигане на необходимото качество. То зависи преди всичко от четири основни фактора:

- от наличието на изградена и утвърдена система от показатели и критерии за одит и тяхната съвместимост с управленските функции, както и от правилното разбиране на мениджърите за значението на одита за подкрепата на одиторите в процеса на одитирането;

- от мотивацията на мениджъра да съдейства на одиторите и да приема добронамерено техните съвети и препоръки;

- от качеството и опита на одиторите, които са оторизирани да извършват одитната дейност и от тяхната квалификация;

- от качеството на необходимия за одитирането информационен ресурс;

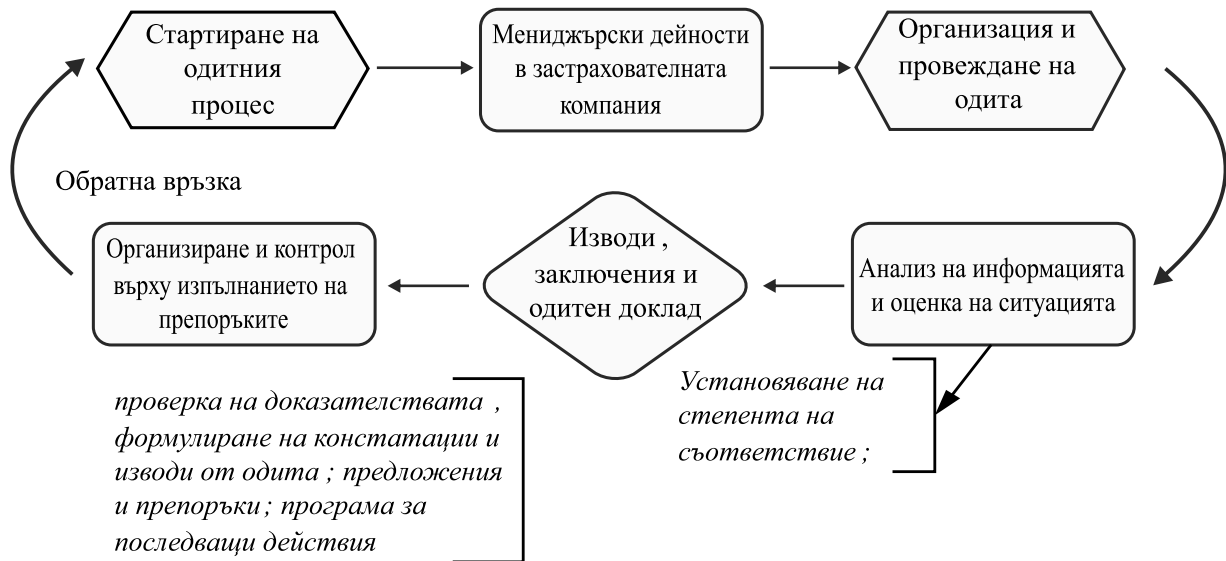
- от използваната методика и техниките за набиране и обработване на нужната информация, както и от нейното навременно предоставяне на одиторите;

- от избрания инструментариум за анализ и обобщаване на получената информация;

- от условията за работа (материална и най-вече, комуникационна база), които са предоставени на одиторите.

Одитът, разглеждан през призмата на мениджмънта на застрахователната компания се конкретизира по отношение на управленските цели (обща и специфични), подсистеми, функции и дейности, чрез които се осъществява управленското въздействие от страна на мениджъра и неговия екип. Провеждането на одит върху определени цели, функции и дейности е свързано с извършване на конкретни работи, обвързани в единен процес и подредени в определен логически порядък в рамките на определен период от време /вж. фиг. 1/.

Одитът се осъществява от компетентни и подготвени за целта екипи или отделни лица. Те могат да бъдат както от персонала на застрахователната компания, така и от външни

Фиг. 1. Логически порядък на процедурите на одитния процес в застрахователната компания

фирми, оторизирани по законен ред за извършване на одиторска дейност. Целесъобразно е екипите да бъдат смесени, защото членовете на персонала на застрахователната компания, включени в екипа за одит на мениджърските дейности могат да бъдат полезни, тъй като най-добре познават ситуацията и проблемите на компанията.

Процесът на одита в мениджмънта обединява последователни процедури по уточняване на целите и стартиране на одита, планиране на дейностите по одитирането, анализ на обектите за одитиране и изпълнение на планираните дейности, установяване степента на съответствие между предварително зададени цели, дефинирани функции, дейности и задачи с реално постигнатите резултати, заключителен доклад, програма за последващи действия и контрол върху тяхното изпълнение.

Одитът върху мениджмънта на застрахователната компания е свързан с обособяване на съвкупности от дейности, които разкриват последователната конкретизация на правилата, принципите и съдържанието на одита в зависимост от потребностите на управлението на застрахователната компания.

Според съдържанието на различните концепции за одита, както и според известните одитни практики има основни, базисни характеристики, които са валидни за одита, като дейност, независимо къде и в какви области се

осъществява той. Те формират базата, върху която се надграждат характерните процеси на одита в управлението на специфични браншове, в т.ч. и на застрахователния. За да се одитира управлението на даден процес, функция, структура или дейност обаче, е необходимо да се познава и тяхната съдържателна страна, да се проследява и да се оценява влиянието на управленското въздействие върху одитирания обект. В този смисъл се разглеждат специфичните одитни дейности, като одит на оценката на риска, одит на оценката на щетите, одит на застрахователните тарифи, одит на актюерската дейност, одит на застрахователните посредници, одит върху разчетите между седант и презастраховател, одит на дългосрочни инвестиции в съучастия, одит върху отчитането на инвестиционни имоти, одит върху отчитането на разходите за комисионни и такси, одит за компетенциите на персонала на застрахователната компания и др.. Чрез информацията, получена от тези специфични дейности, одиторът или одиторския екип влияят върху поведението на мениджъра при изработване на управленски решения.

Връзката между одитора и мениджъра е много специфична - от една страна, мениджъра усеща потребността от по-пълноценно използване на труда на одитора, за получаване на по-богата информация за състоянието на компанията, а от друга - има известно

притеснение, да делегира по-вече правомощия и да възлага нови задачи, защото се притеснява, че могат да бъдат разкрити по-вече негови грешки и пропуски. Подобряването на взаимоотношенията между мениджъра и одитора, в т.ч. повишаване на доверието към одитора обаче, има сериозно отношение към повишаване качеството на работата на мениджъра на компанията и към подобряване на нейния имидж.

Разширяването на обхвата на одита върху управлението на компанията ускорява процесите по трансформирането на ролята на одитора от регистратор на фактическото състояние на процесите в оценител и консултант на мениджъра. Тази негова роля постепенно се обогатява с редица дейности, които имат важна роля за управленските решения и особено по отношение на стратегическите. Разширяването на правомощията на одитора към сферата на управлението и утвърждаването на неговия статут се свързва и с етичните стандарти на поведението, с качеството на контрола, както и със степента на отговорност.

В заключение може да се направи изводът, че вече в практиката се наблюдава нова ситуация, при която одиторите постепенно се превръщат в консултанти и съветници на мениджърите на базата на информацията, която събират, обработват и анализират, а мениджърите постепенно привикват с ползата от тази информация, която им помага да съгласуват, координират и интегрират своите действия в управлението на застрахователната компания с динамичните промени в окръжаващата бизнессреда, в т.ч. и на застрахователните пазари.

Библиография

1. Alexandrov O.A. Metodologicheskie osnovy upravlencheskogo audit sovremennykh usloviyah hozyaystvovaniya. Экон. Analysis: Theory and Practice. М., 2005, № 12, pp. 37-43
2. Dinev, Michael. Problems of the theory and practice of financial audit / Michael Dinev. / Annual of the University at-will of Insurance and Finance, item 1, 2005, pp. 9-48.
3. Vissarionov, A.; Vayspek L. Features

Audio promyshlennykh now / Probl.teorii and practices Continuous-Advance - М., 2005. - N 1.4. Bckmerhagen, I.A., Berg, H.P., Karapetrovich, S.V. and Willborn, W.O. On the effectiveness of quality management system audit. The TQM Magazine, Volume 16, Number 1, 2004,

5. Karapetrovich, St. W. Willborn. Generic audit of management systems & fundamental. Mamanageral Auditing Journal 15/6, 2000

6. Menda R., The role of a manufacturing audit in crafting the production system. International Journal of Operations & Production Management. No 9 2004,